

Gäller för: Sahlgrenska Universitetssjukhuset

Giltig från: 2026-02-17

Innehållsansvar: Charlotta Lundh, (chajo18), Sjukhusfysiker 1:e

Giltig till: 2028-02-17

Granskad av: Peter Gjertsson, (petgj1), Områdeschef

Godkänd av: Boubou Hallberg, (bouha1), Sjukhusdirektör

Kategoriindelning av arbetstagare och lokaler i verksamhet med joniserande strålning

Revideringar

Riktlinje och Rutin för kategoriindelning har slagits ihop.

Kategoriindelningen har reviderats avseende vilka arbetstagare som ska vara i kategori A respektive B.

Syfte

Rutinen syftar till att en korrekt kategoriindelning görs för arbetstagare och lokaler i verksamhet med joniserande strålning och att kategoriindelningen dokumenteras. Vidare är syftet att anpassa kraven på strålskydd för arbetstagare till den strålningsrisk som föreligger.

Ansvar

Chef för arbetstagare som arbetar i verksamhet med joniserande strålning.

Verksamhetschef för arbetstagare som arbetar i verksamhet med joniserande strålning ansvarar för att personal är indelad i rätt kategori.

Verksamhetschef ansvarig för lokal där joniserande strålning används ansvarar för att lokalen är korrekt kategoriindelad.

Bakgrund

Indelning av lokaler¹ där verksamhet med joniserande strålning bedrivs och kategoriindelning av arbetstagare² sysselsatta i verksamhet med joniserande strålning regleras av SSMFS 2018:1. För att vara behörig att beträda kategoriindelade område/lokal ska arbetstagare ha genomgått strålskyddsutbildning -för den aktuella verksamheten, känna till de lokala strålskyddsreglerna samt ha en arbetsuppgift³ att utföra i den aktuella lokalen.

Kategoriindelning av lokaler ska göras utifrån kunskap om existerande exponeringsnivåer men också med hänsyn till exponeringsnivåer som kan förekomma om strålkällan används på ett felaktigt sätt eller om missöden uppkommer. Om radioaktiv kontamination av betydelse från strålskyddssynpunkt kan spridas till omgivande lokaler eller arbetsplatser ska lokalen kategoriseras som kontrollerat område för att minimera risken för spridning.

En indelning av arbetstagare görs i kategori A och B, där kategori A innebär högre radiologisk risk än B. Arbetstagare som utför arbetsuppgifter både inom kategori A och kategori B ska indelas i kategori A. Riskbedömning för arbetstagare i verksamhet med joniserande strålning beaktar både extern och intern bestrålning.

Arbetstagare som utför arbete inom kontrollerat område ska vanligtvis tillhöra kategori A. På liknande sätt, om lokalen är klassad som skyddat område bör arbetstagarna tillhöra kategori B. Till dessa grundregler finns undantag.

I undantagsfall kommer vissa arbetstagare som arbetar i verksamhet med strålning att inte tillhöra någon kategori. Detta gäller om man bedömer att de inte utsätts för några påtagligt förhöjda exponeringsnivåer jämfört med allmänheten och att det inte finns risk för att olyckor kan ske som medför oväntade förhöjda exponeringsnivåer.

Kategoriindelning av arbetstagare

1. Varje chef med personalansvar ska inventera vilken personal som arbetar i verksamhet med joniserande strålning.
2. Kategoriindelning av arbetstagare ska göras enligt bilaga 1.
 - Ny arbetstagare inom verksamheten ska indelas i kategori innan arbete påbörjas.
 - För arbetstagare med nya uppgifter som kan innebära förändrad exponering ska kategoriindelningen snarast omprövas.
 - Om arbetet inte finns medtaget i bilaga 1 ska beslut om kategoriindelning tas av strålsäkerhetsstrateg. Beslut och motivering för kategoriindelning ska dokumenteras.

¹ Lokal där personal riskerar att få en stråldos som överskrider 6 mSv/år helkroppsdos ska vara kontrollerat område. Lokal där personal riskerar att få över 1 mSv/år helkroppsdos, 50 mSv/år till extremitet och/eller 15 mSv/år till ögats lins ska vara skyddat område.

² Arbetstagare som riskerar att överskrida 6 mSv/år helkroppsdos, 15 mSv/år till ögats lins och/eller 150 mSv/år till extremitet ska vara indelad i kategori A. Arbetstagare som riskerar att få 1 mSv/år helkroppsdos och/eller 50 mSv/år till extremitet ska vara indelad i kategori B.

³ Här inkluderas studerande som utbildas för att sysselsättas i verksamhet med joniserande strålning och därmed deltar i arbetet med strålning.

OBS! Utskriven version kan vara ogiltig. Verifiera innehållet.

- Om avsteg från rutin görs ska detta beslut tas av strålsäkerhetsstrateg. Beslut och motivering ska dokumenteras.
3. Arbetstagare som tillhör kategori A, i enlighet med Bilaga 1, ska ha ett aktuellt tjänstbarhetsintyg som utfärdas av Hälsan och arbetslivet.
- Tjänstbarhetsintyg för arbetstagare i kategori A ska finnas innan arbete påbörjas och ska initialt baseras på läkarundersökning.
 - Tjänstbarhetsintyg gäller max ett år och baseras på läkarundersökning eller hälsodeklaration.
 - Den arbetstagare som inte har ett aktuellt tjänstbarhetsintyg får inte utföra arbetsuppgifter som bara får utföras av arbetstagare i kategori A enligt bilaga 1.
4. Kategoriindelningen ska dokumenteras.
- En förteckning över arbetstagarna ska finnas där kategoriindelning och tjänstbarhet går att utläsa.
 - Dokumentationen ska vara utformad så att gällande kategori för all personal som arbetar i verksamhet med joniserande strålning går att sammanställa för revision. Man kan med fördel använda den mall för dokumentation som finns tillgänglig på intranätet [Strålsäkerhet - Sahlgrenska Universitetssjukhuset \(vgregion.se\)](http://Strålsäkerhet - Sahlgrenska Universitetssjukhuset (vgregion.se)).
5. a) Arbetstagare i kategori A ska rutinmässigt bära personlig dosimeter i enlighet med bilaga 1.
- Meddela Persondosimetri SU vilka arbetstagare som indelats i kategori A.
 - Dosimetrar tillhandahålls av Persondosimetri [Persondosmätning - Sahlgrenska Universitetssjukhuset \(vgregion.se\)](http://Persondosmätning - Sahlgrenska Universitetssjukhuset (vgregion.se)) .
5. b) Arbetstagare i kategori B behöver inte rutinmässigt bära personlig dosimeter. Strålsäkerhetssektariatet kan dock ha beslutat att arbetstagare i kategori B ska bära persondosimeter. Beslut föregås av diskussion med verksamheten.
- Meddela Persondosimetri SU vilka arbetstagare i kategori B som ska bära persondosimeter om detta har beslutats av strålsäkerhetssektariatet. Detta gäller tex:
 - Vissa sjuksköterskor inom interventionell radiologi eller röntgenvägleda procedurer
 - Vissa läkare inom interventionell radiologi eller röntgenvägleda procedurer
 - Strålbehandlingspersonal extern strålbehandling
 - Dosimetrar tillhandahålls av Persondosimetri [Persondosmätning - Sahlgrenska Universitetssjukhuset \(vgregion.se\)](http://Persondosmätning - Sahlgrenska Universitetssjukhuset (vgregion.se))
 - För att säkerställa korrekt kategoriindelning kan persondosmätningar komma att göras på arbetstagare i kategori B under begränsade mätperioder, vilket utförs av Persondosimetri SU.

Kategoriindelning av lokaler

OBS! Utskriven version kan vara ogiltig. Verifiera innehållet.

6. Kategoriindelning av lokaler där verksamhet med joniserande strålning bedrivs ska göras enligt bilaga 2.
 - Nya lokaler ska kategoriindelas innan verksamhet med joniserande strålning påbörjas.
 - Vid ändrad verksamhet i lokal ska en omprövning av kategoriindelning göras.
 - Om lokalen inte finns medtagen i bilaga 2 ska beslut om kategoriindelning tas av strålsäkerhetsstrateg. Beslut och motivering för kategoriindelning ska dokumenteras.
 - Om avsteg från rutin görs ska beslut fattas av strålsäkerhetsstrateg. Beslut och motivering för kategoriindelning ska dokumenteras.

7. En skylt i enlighet med kategori (skyddat eller kontrollerat område) ska finnas vid ingångarna till lokalen. Vid behov kontakta sjukhusfysiker. Syftet med skyltningen är att dokumentera indelning samt att hålla obehöriga borta från lokalerna.

Skyltning av skyddat område kan vara temporär i samband med användning av mobil röntgenutrustning.

Relaterad information

Rutin Gravid och ammande arbetstagare i verksamhet med joniserande strålning.

Rutin Strålskydd av arbetstagare och allmänhet.

Strålsäkerhetsmyndighetens föreskrift om tillståndspliktig verksamhet, SSMFS 2018:1.

Bilaga 1 – Kategoriindelning av personal

Följande arbetstagare ska vara kategori A och bära bånddosimeter:

- Arbetstagare som arbetar med brachyterapi.
- Arbetstagare som arbetar med HASS (High Activity Sealed Sources).
- Arbetstagare som arbetar som acceleratoringenjör med strålbehandlingsutrustning.
- Arbetstagare som arbetar med behandling eller diagnostik med öppna strålkällor.
- Arbetstagare som vårdar patienter som behandlas med radioaktivt jod eller lutetium.
- Arbetstagare som arbetar med öppna strålkällor, inkluderat läkemedelsproduktion, i laboratorier där lokalerna är kontrollerat område.
- Arbetstagare som arbetar i cyklotronverksamhet – drift och service.

Följande arbetstagare ska vara kategori A och bära ögon-, handleds- och/eller fingerdosimeter:

- Arbetstagare där stickprovsmätningar visat på behov med avseende på ögats lins, hud eller extremitet. Detta utreds av strålskyddsexpertfunktionen och meddelas verksamheten.

Arbetstagare i kategori B är arbetstagare i verksamhet med joniserande strålning som omfattas av kategoriindelning men inte listats ovan.

Arbetstagare som inte omfattas av kategoriindelning:

- Arbetstagare som arbetar med blodbestrålningssystem.
- Arbetstagare som arbetar med preparatstrålningsutrustning.
- Arbetstagare som arbetar med låga aktiviteter av radioaktiva ämnen in vitro (exempel RIA-kit).
- Arbetstagare som arbetar med bucky.
- Arbetstagare som arbetar med kabinettröntgen

Bilaga 2. – Kategoriindelning av lokaler

Följande lokaler ska vara kontrollerat område:

- Undersökningsrum där gammakameror och PET-kameror används
- Lokaler där öppna strålkällor hanteras och där aktivitet överstiger:
 - 100 MBq per arbetsmoment av gamma/fotonstrålande nuklider
 - 10 MBq per arbetsmoment av betastrålande nuklider med energier över 300 keV
 - 100 MBq per arbetsmoment av betastrålande nuklider med energier 100 – 300 keV.
- Rum där patienter administreras med radiofarmaka för nuklearmedicinsk behandling.
- Rum där patient vårdas under nuklearmedicinsk behandling.
- Rum där linjäracceleratorer används.
- Rum för HASS.
- Rum och manöverutrymme för cyklotron och teknikutrymme bakom hotceller.

Följande lokaler ska vara skyddat område:

- Rum där röntgenutrustning används.
- Lokaler där öppna strålkällor används, som inte är kontrollerat område.

Lokaler som inte behöver kategoriindelas:

- Rum där kabinetröntgen används, tex blodbestrålningsapparat eller preparatröntgensystem.
- Rum för buckybehandling.

Information om handlingen

Handlingstyp: Rutin

Gäller för: Sahlgrenska Universitetssjukhuset

Innehållsansvar: Charlotta Lundh, (chajo18), Sjukhusfysiker 1:e

Granskad av: Peter Gjertsson, (petgj1), Områdeschef

Godkänd av: Boubou Hallberg, (bouha1), Sjukhusdirektör

Dokument-ID: SU9771-677637494-231

Version: 6.0

Giltig från: 2026-02-17

Giltig till: 2028-02-17